

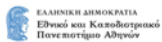
«Κλιματική Αλλαγή και
Ευρωπαϊκή Πολιτική»

**ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

14-15, 21 Απριλίου 2021

Δρ Λυδία Αβράμη

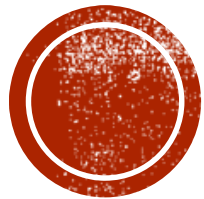
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης
Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

UNESCO Chair on
Climate Diplomacy,
National and Kapodistrian
University of Athens, Greece

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

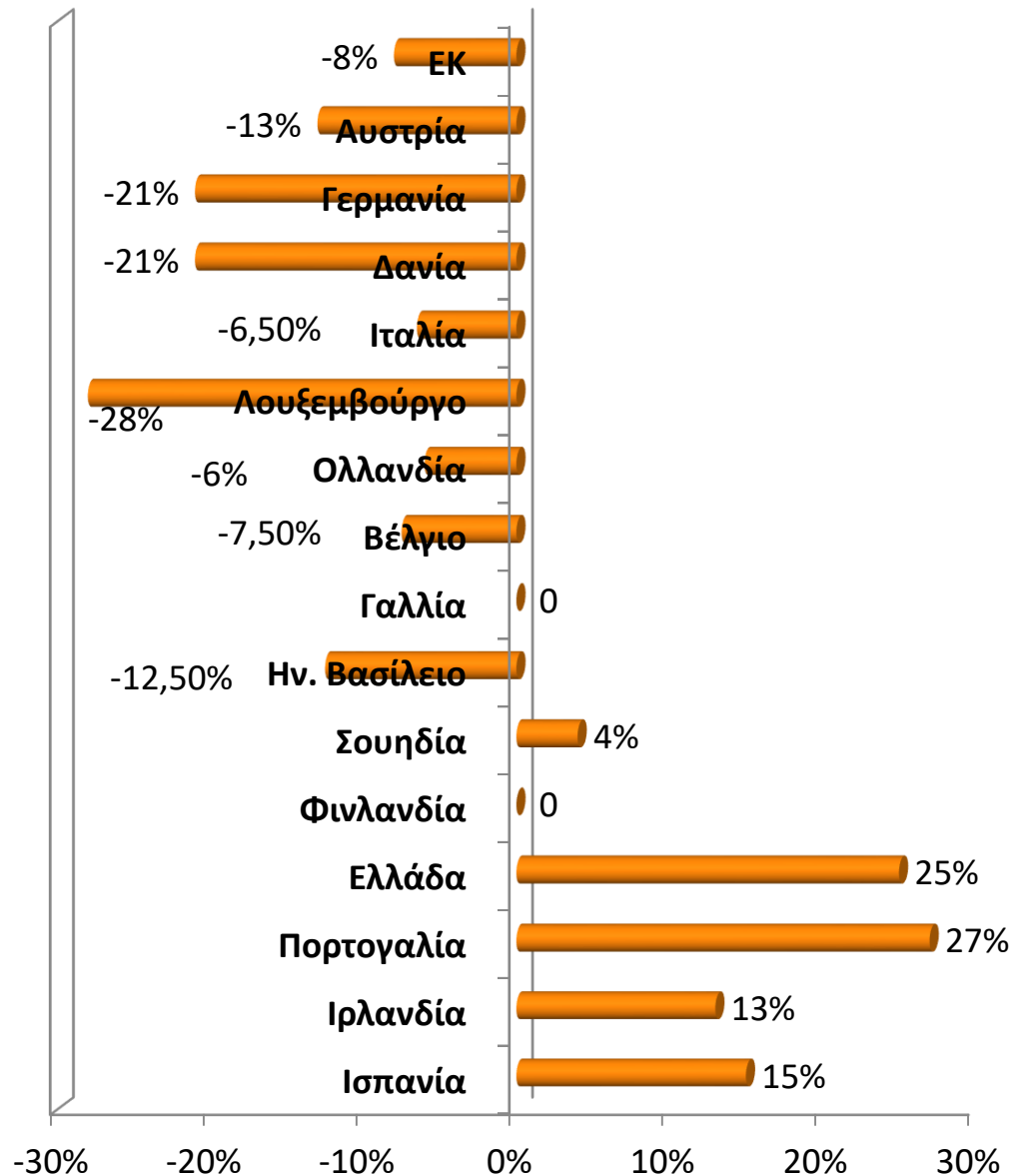
- ✓ Πως και γιατί εξελίχθηκε η ευρωπαϊκή πολιτική για την κλιματική αλλαγή;
- ✓ Ποια ευρωπαϊκά κράτη είχαν ηγετικό ρόλο;
- ✓ Ποιος ήταν ο ρόλος της ΕΕ στη διαμόρφωση του διεθνούς πλαισίου για την κλιματική αλλαγή;

ΓΙΑΤΙ ΜΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ;

- Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής αποτελεί ένα από τα τέσσερα πεδία προτεραιότητας του 6ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον.
- Η πολιτική για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής καλύπτει ένα ευρύ φάσμα μέτρων, που δεν εμπίπτουν μόνον στον τομέα της περιβαλλοντικής πολιτικής αλλά και σε άλλους τομείς όπως η ενέργεια (ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, διαχείριση φυσικών πόρων), οι μεταφορές, η αγροτική ανάπτυξη.
- Οι στόχοι για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου τέθηκαν στο πλαίσιο μιας διεθνούς συμφωνίας, του Πρωτοκόλλου του Κιότο, και, κατά συνέπεια, η επίτευξή τους δεν συνεπάγεται μόνο την αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής πολιτικής, αλλά και της ευρύτερης διεθνούς συνεργασίας.

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΈΝΩΣΗ - ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ (2008-2012)

- Ο στόχος μείωσης των εκπομπών για την ΕΚ -15 καθορίστηκε στο **-8%**.
- Η κατανομή αυτή, όμως, βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στους **εθνικούς στόχους που είχαν υιοθετήσει μονομερώς τα κράτη-μέλη πριν το 1996.**

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

- ✓ Έγκριση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος για την Κλιματική Αλλαγή το 2000
- ✓ Δημιουργία του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπής Αερίων Θερμοκηπίου (EU Emissions Trading System) το 2005

Υιοθετήθηκαν μέχρι το 2012 περίπου 100 κανονιστικά μέτρα σε πέντε κατηγορίες/ τομείς πολιτικής:

1. οριζόντια θέματα (ΣΕΔΕ, ευέλικτοι μηχανισμοί και μηχανισμός παρακολούθησης εκπομπών)
2. ενέργεια (παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας)
3. μεταφορές
4. βιομηχανία (συμπεριλαμβανομένων των αποβλήτων)
5. αγροτική παραγωγή και δασοκομία

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Μέτρα για την κλιματική αλλαγή

- **Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης** (κτήρια – ενεργειακό πιστοποιητικό, ηλεκτρικές συσκευές – σήμανση για την κατανάλωση ενέργειας A+++)
- **Αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ**
- Τα **νέα επιβατηγά αυτοκίνητα** πρέπει να πληρούν τις προδιαγραφές εκπομπών CO₂.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΡΥΠΩΝ

- ▶ Η δημιουργία του ΣΕΔΕ έγινε αντιληπτή από την Επιτροπή ως μια ευκαιρία για να ξεπεραστεί το απογοητευτικό αδιέξοδο της θέσπισης ευρωπαϊκού ενεργειακού φόρου.
- ▶ Εποικοδομητική πίεση για την θέσπιση του ΣΕΔΕ άσκησαν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία (constructive pushers), που είχαν διαμορφώσει εθνικά συστήματα εμπορίας εκπομπών CO₂ ήδη από τα τέλη του '90.
- ▶ **Θέσπιση ανώτατου ορίου εκπομπών** σε ευρωπαϊκό επίπεδο και **διενέργεια δημοπρασιών** ως κύριο μέσο κατανομής δικαιωμάτων στους υπόχρεους (“cap and trade”).
- ▶ Πιλοτική περίοδος (2005-2007). Το 2008 αποφασίστηκε η μεταρρύθμισή του [**τρίτη περίοδος εφαρμογής (2013-2020)**].
- ▶ **11.500 εγκαταστάσεις από 31 χώρες** (28 κράτη μέλη της ΕΕ, Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία) με κατά μέσο όρο 1,9 δις τόνους ισοδύναμο CO₂ /έτος
- ▶ περίπου το 41% του συνόλου των εκπομπών στις χώρες αυτές
- ▶ **Για να μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά: 20€/ τόνο άνθρακα**
- ▶ **Οικονομική κρίση:**
 - ▶ Αδιάθετες άδειες – Υπερπροσφορά & χαμηλή ζήτηση
 - ▶ Σημαντικές στρεβλώσεις στην τιμή άνθρακα. Το 2015 αντιστοιχεί σε 8€ / τόνο άνθρακα
 - ▶ Αντικίνητρο για την υιοθέτηση μέτρων /τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΡΥΠΩΝ

Η ΜΕΤΑ ΚΙΟΤΟ ΕΠΟΧΗ (ΣΤΟΧΟΙ 20 20 20)

Μάρτιος 2007 - **Μονομερής δέσμευση με ορίζοντα το 2020** όσον αφορά:

- ✓ Τη **μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου** τουλάχιστον **κατά 20 %** έως το 2020, σε σχέση με το 1990,
- ✓ Την **αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας** στη συνολική ενεργειακή κατανάλωση **σε 20%** (όπως η βιομάζα, η αιολική, η υδροηλεκτρική και η ηλιακή ενέργεια).
- ✓ Τον περιορισμό της χρήσης πρωτογενούς ενέργειας **κατά 20%** σε σύγκριση με τα προβλεπόμενα επίπεδα μέσω της **βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης.**

Τέθηκαν σε ισχύ: Απρίλιος 2009 – Απόφαση Ευρωπ. Κοινωνικού και Συμβουλίου για τον επιμερισμό των στόχων

Αποτελέσαν τη βάση της αναπτυξιακής στρατηγικής της ΕΕ «**Ευρώπη 2020**» για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομία.

Η ΜΕΤΑ ΚΙΟΤΟ ΕΠΟΧΗ (ΣΤΟΧΟΙ 20 20 20)

Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Ρύπων: **45%** της μείωσης των εκπομπών

Εθνική- Ευρωπαϊκή νομοθεσία: **55%** της μείωσης των εκπομπών

Στόχος 2020: μείωση των εκπομπών στους τομείς που εντάσσονται στο Εμπόριο Ρύπων κατά 21%

Οικονομικοί και αναπτυξιακοί λόγοι ...

- **Ενεργειακή Ασφάλεια**: Θα περιοριστεί η εξάρτηση της ΕΕ από τις εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Συνεπώς, θα ελαττωθεί η έκθεση της οικονομίας της ΕΕ στις αυξανόμενες και ασταθείς ενεργειακές τιμές.
- **Μέσο προώθησης της ανάπτυξης και της απασχόλησης** στην Ευρώπη (δημιουργία 1 εκατ. θέσεων εργασίας μέχρι το 2020)

	Όρια εκπομπών αερίων θερμοκηπίου των κρατών μελών το 2020 σε σύγκριση με τα επίπεδα εκπομπών αερίων θερμοκηπίου του 2005
Βέλγιο	- 15 %
Βουλγαρία	20 %
Τσεχική Δημοκρατία	9 %
Δανία	- 20 %
Γερμανία	- 14 %
Εσθονία	11 %
Ιρλανδία	- 20 %
Ελλάδα	- 4 %
Ισπανία	- 10 %
Γαλλία	- 14 %
Ιταλία	- 13 %
Κύπρος	- 5 %
Λεττονία	17 %
Λιθουανία	15 %
Λουξεμβούργο	- 20 %
Ουγγαρία	10 %
Μάλτα	5 %
Κάτω Χώρες	- 16 %
Λωστανία	- 16 %
Πολωνία	14 %
Πορτογαλία	1 %
Ρουμανία	19 %
Σλοβενία	4 %
Σλοβακία	13 %
Φινλανδία	- 16 %
Σουηδία	- 17 %
Ηνωμένο Βασίλειο	- 16 %

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ (2015) (COP21)

- ▶ **Παγκόσμια Συμφωνία** (Δεκέμβριος 2015): Στόχος η συγκράτηση της αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη «αρκετά κάτω» από τους 2°C
- ▶ Ιστορική Συμφωνία – Υπεγράφη από 195 κράτη

Στις 4 Νοεμβρίου 2016 τέθηκε σε ισχύ

- Επικυρώθηκε από ΗΠΑ και Κίνα
- Ιούνιος 2017: Απόφαση Προέδρου Τράμπ για απόσυρση των ΗΠΑ

Οκτώβριος 2014: Απόφαση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου

Στόχοι της ΕΕ (2020-2030)

- ▶ μείωση των **εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου** κατά 40% τουλάχιστον σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990
 - ▶ άντληση του 27% τουλάχιστον της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης από **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**
 - ▶ αύξηση της **ενεργειακής απόδοσης** κατά 27% τουλάχιστον
- ✓ Δεν συμπεριλαμβάνονται μειώσεις στις εκπομπές με τη χρήση διεθνών ευέλικτων μηχανισμών

Όρια εκπομπών αερίων θερμοκηπίου των κρατών μελών το 2020 σε σύγκριση με τα επίπεδα εκπομπών αερίων θερμοκηπίου του 2005

Βέλγιο	- 15 %
Βουλγαρία	20 %
Τσεχική Δημοκρατία	9 %
Δανία	- 20 %
Γερμανία	- 14 %
Εσθονία	11 %
Ιρλανδία	- 20 %
Ελλάδα	- 4 %
Ισπανία	- 10 %
Γαλλία	- 14 %
Ιταλία	- 13 %
Κύπρος	- 5 %
Λεττονία	17 %
Λιθουανία	15 %
Λουξεμβούργο	- 20 %
Ουγγαρία	10 %
Μάλτα	5 %
Κάτω Χώρες	- 16 %
Αυστρία	- 16 %
Πολωνία	14 %
Πορτογαλία	1 %
Ρουμανία	19 %
Σλοβενία	4 %
Σλοβακία	13 %
Φινλανδία	- 16 %
Σουηδία	- 17 %
Ηνωμένο Βασίλειο	- 16 %

ΣΤΟΧΟΙ ΕΕ ... ΜΕ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΟ 2030

- Το 2018 αναθεωρήθηκαν οι στόχοι ως ακολούθως:
- ▶ άντληση του 32% τουλάχιστον της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης από **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**
- ▶ αύξηση της **ενεργειακής απόδοσης** κατά 32,5% τουλάχιστον

Η μείωση 40% των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου επιμερίζεται:

- 43% μείωση των εκπομπών στους τομείς του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εμπορίας Ρύπων (σε σύγκριση με το 2005)
- 30% μείωση των εκπομπών στους υπόλοιπους τομείς

Στόχος: Η επίτευξη μιας κλιματικά ουδέτερης οικονομίας (climate-neutral economy)

Μειώσεις εκπομπών αερίων θερμοκηπίου των κρατών μελών το 2030 σχετικά με τα επίπεδά τους για το 2005 που προδιρίζονται σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 3

Βέλγιο	- 35 %
Βουλγαρία	- 0 %
Τσεχική Δημοκρατία	- 14 %
Δανία	- 39 %
Γερμανία	- 38 %
Εσθονία	- 13 %
Ιρλανδία	- 30 %
Ελλάδα	- 16 %
Ισπανία	- 26 %
Γαλλία	- 37 %
Κροατία	- 7 %
Ιταλία	- 33 %
Κύπρος	- 24 %
Λετονία	- 6 %
Λιθουανία	- 9 %
Λουξεμβούργο	- 40 %
Ουγγαρία	- 7 %
Μάλτα	- 19 %
Κάτω Χώρες	- 36 %
Αυστρία	- 36 %
Πολωνία	- 7 %
Πορτογαλία	- 17 %
Ρουμανία	- 2 %
Σλοβενία	- 15 %
Σλοβακία	- 12 %
Φινλανδία	- 39 %
Σουηδία	- 40 %
Ηνωμένο Βασίλειο	- 37 %

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΣΥΜΦΩΝΟ (ΣΥΜΦΩΝΙΑ) - 2020

Το ευρωπαϊκό σύμφωνο για το κλίμα άρχισε να εφαρμόζεται το τελευταίο τρίμηνο του 2020

Μάρτιος 2020: Πρόταση της Επιτροπής για τον πρώτο «Ευρωπαϊκό Νόμο για το Κλίμα»

Σεπτέμβριος 2020: Πρόταση της Επιτροπής – Σχέδιο κλιματικών στόχων έως 2030

- μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον **55 %**
- κλιματική ουδετερότητα έως το 2050

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ - 2020

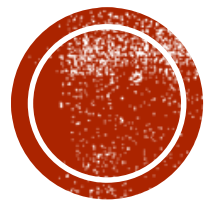
- η Επιτροπή προτείνει έναν νομικά δεσμευτικό στόχο **μηδενικών καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050**

Σκοπεύει

- **να κατοχυρώσει νομοθετικά τον στόχο** που τίθεται στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία , δηλαδή η οικονομία και η κοινωνία της Ευρώπης να καταστούν κλιματικά ουδέτερες έως το 2050
- **να εξασφαλίσει ότι όλες οι πολιτικές της ΕΕ θα συμβάλλουν** στην επίτευξη του στόχου
- να καθοριστεί η **μακροπρόθεσμη πορεία** για την επίτευξη του στόχου, με τρόπο κοινωνικά δίκαιο και οικονομικά αποδοτικό
- να δημιουργηθεί **σύστημα παρακολούθησης** της προόδου
- να παρασχεθεί **προβλεψιμότητα για τους επενδυτές**
- να εξασφαλιστεί ότι η **μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα είναι μη αναστρέψιμη**

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ – ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

- **15 Οκτωβρίου 2020:** Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συζήτησε το θέμα της αύξησης του στόχου της ΕΕ για το 2030 και αποφάσισε να επανέλθει στο θέμα κατά τη σύνοδο του Δεκεμβρίου.
- **23 Οκτωβρίου 2020:** Το Συμβούλιο της ΕΕ συμφώνησε μερικώς όσον αφορά τον προτεινόμενο ευρωπαϊκό νόμο για το κλίμα.
- Δεν προσδιορίζεται ακόμη ο επικαιροποιημένος στόχος για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2030.
- **Τροποποίησε την αρχική πρόταση της Επιτροπής** που προέβλεπε ότι μπορεί να καθορίζει, μέσω κατ' εξουσιοδότηση πράξεων, μια πορεία για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας.
 - το Συμβούλιο ζητεί από την Επιτροπή να προτείνει έναν **ενδιάμεσο στόχο για το 2040**, αφού θα έχει ολοκληρωθεί ο πρώτος παγκόσμιος απολογισμός της συμφωνίας του Παρισιού.

ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ & ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ

- **Μη έγκαιρη και ορθή ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας στο εθνικό δίκαιο** (ανακοίνωση μέτρων ενσωμάτωσης – σχετικής νομοθεσίας)
- **Μη ορθή εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας**

Ταχεία διευθέτηση – Αποφυγή επίσημης διαδικασίας

- Αν η Επιτροπή διαπιστώσει πιθανή παραβίαση της ενωσιακής νομοθεσίας, ή αν δεχθεί σχετική καταγγελία, επιχειρεί να επιλύσει τάχιστα το πρόβλημα με το οικείο κράτος μέλος μέσω του λεγόμενου "διαρθρωμένου διαλόγου" (EU PILOT).
- Τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να παράσχουν περαιτέρω πραγματικά ή νομικά στοιχεία, με στόχο να εξευρεθεί σύντομα λύση και να αποφευχθεί η κίνηση επίσημης διαδικασίας επί παραβάσει.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙ

Προειδοποιητική επιστολή

- Η Επιτροπή καλεί την κυβέρνηση του κράτους να υποβάλει **εντός προθεσμίας ίσης ή μικρότερης των 2 μηνών παρατηρήσεις για τη μη συμμόρφωση.**

Αιτιολογημένη γνώμη

- Αν το κράτος μέλος δεν απαντήσει, ή αν δεν δώσει ικανοποιητική απάντηση, η Επιτροπή καταγράφει τους λόγους παραβίασης και αποστέλλει αιτιολογημένη γνώμη.
- Η κυβέρνηση του κράτους μέλους έχει προθεσμία ίση ή μικρότερη των 2 μηνών για να συμμορφωθεί.

Παραπομπή στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ)

- **Αν το κράτος μέλος δεν απαντήσει, ή αν δεν δώσει ικανοποιητική απάντηση, η Επιτροπή ζητά από το Δικαστήριο να κινήσει διαδικασία προσφυγής.** (Τα τελευταία χρόνια, πάνω από το 85% των υποθέσεων διευθετήθηκαν προτού φτάσουν στο στάδιο της άσκησης προσφυγής!)
- Αν ένα κράτος μέλος δεν κοινοποιήσει μέτρα για την εφαρμογή μιας οδηγίας, η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει από το Δικαστήριο να επιβάλει την **καταβολή κατ' αποκοπήν ποσού ή χρηματικής ποινής.**

Απόφαση ΔΕΚ

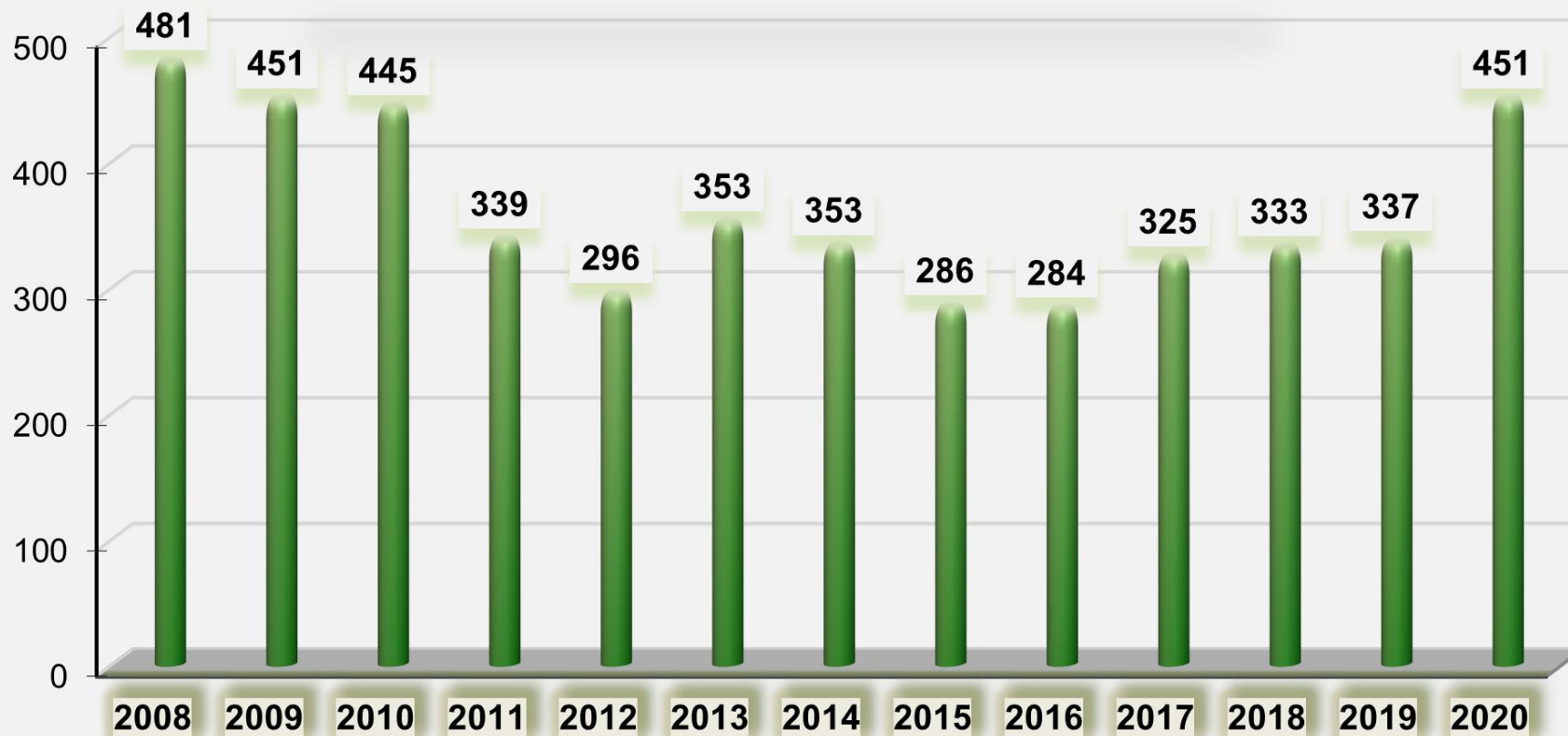
- **Συνήθως μετά από 2 έτη,** το Δικαστήριο λαμβάνει απόφαση η κυβέρνηση του κράτους μέλους οφείλει να προσαρμόσει ανάλογα τη νομοθεσία ή τις πρακτικές της.
- Αν το κράτος μέλος εξακολουθεί να μη συμμορφώνεται, **η Επιτροπή στέλνει νέα προειδοποιητική επιστολή.**

Αναπομπή στο ΔΕΚ

- Αν το κράτος μέλος δεν απαντήσει, ή αν δεν δώσει ικανοποιητική απάντηση, η Επιτροπή μπορεί να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Δικαστηρίου και να **προτείνει την καταβολή κατ' αποκοπήν**

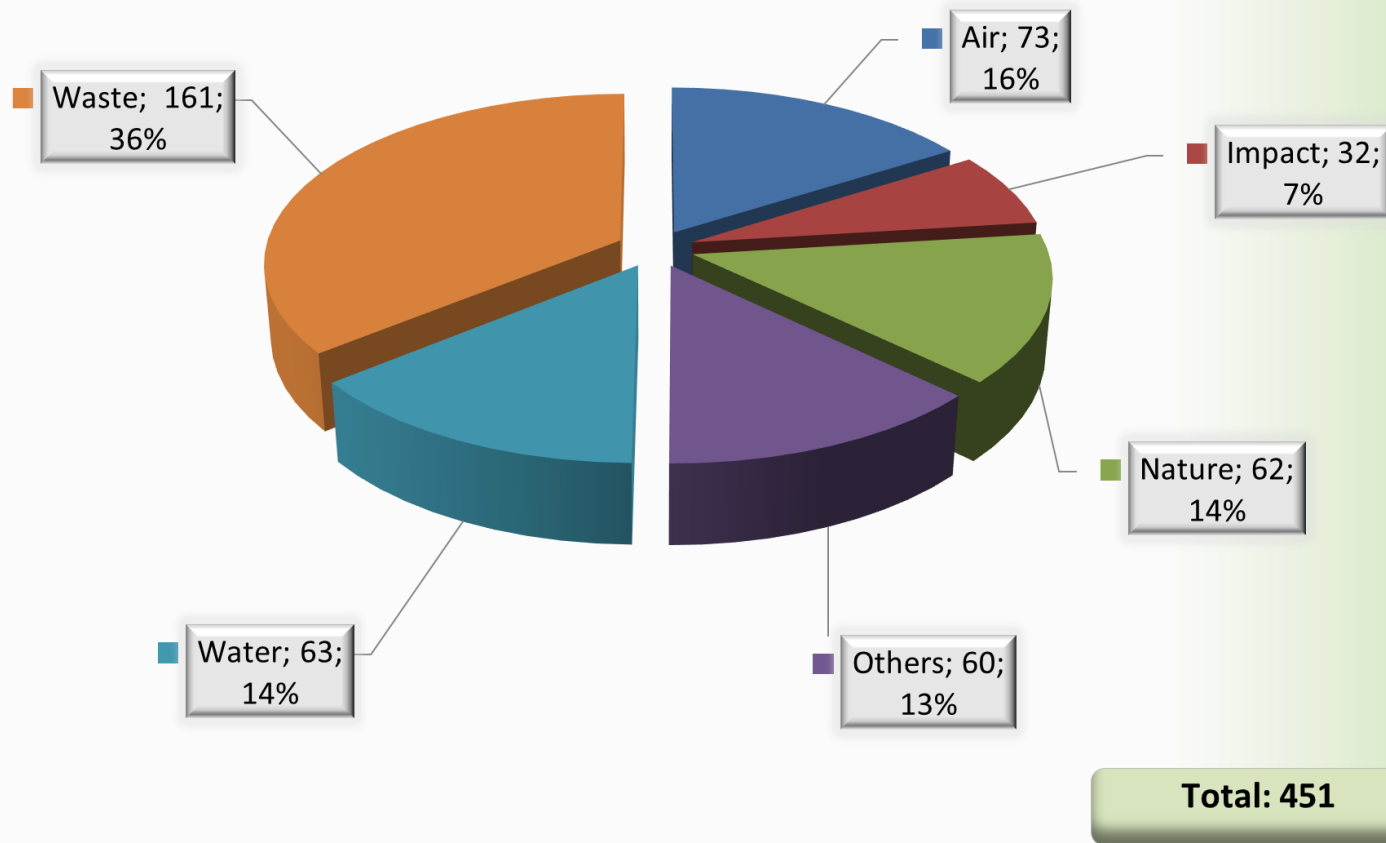
ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Open DG ENV Infringements (end of each year)

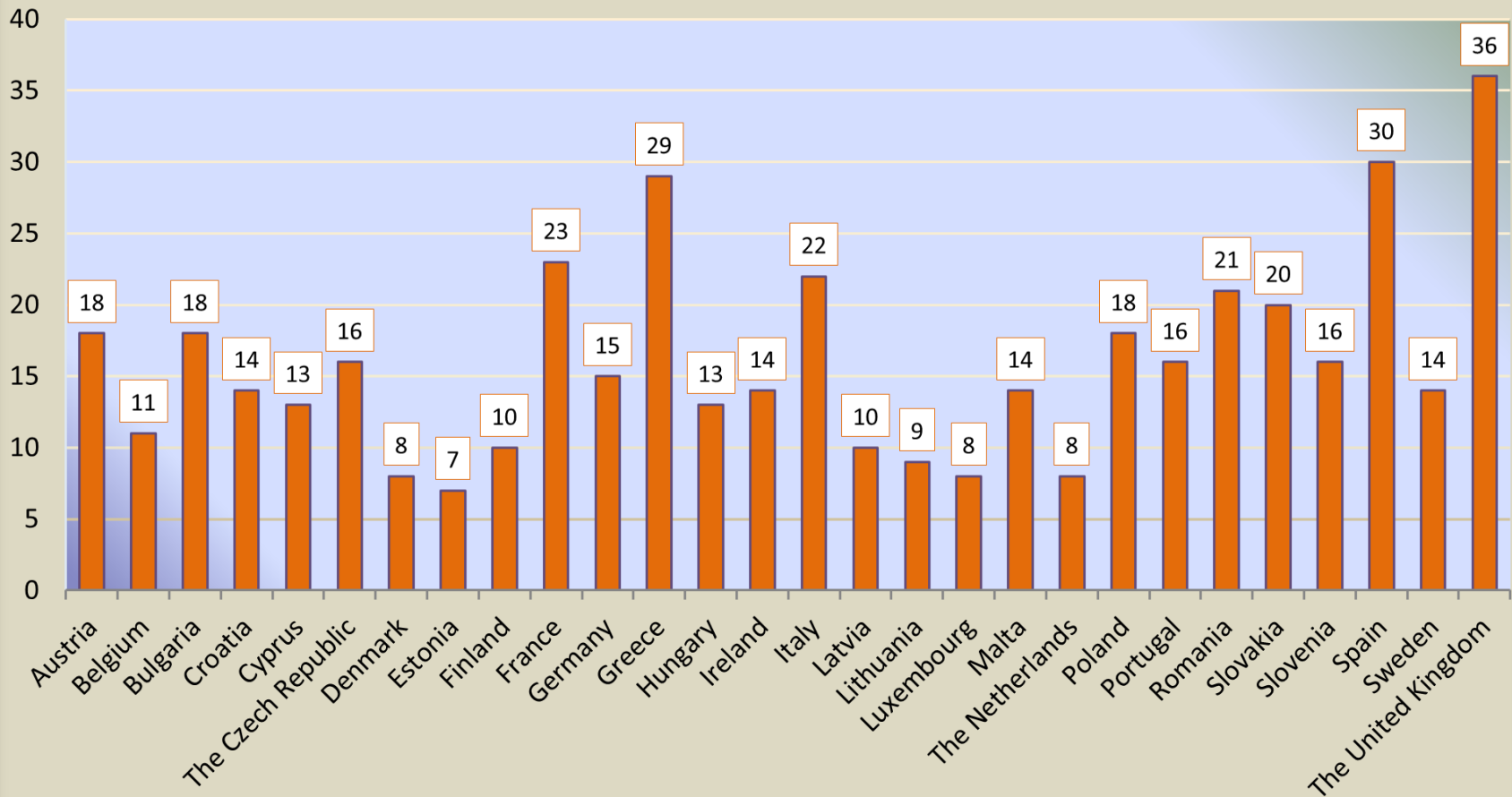
ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Infringements by sector in 2020

ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Infringements per MS in 2020

Total: 451

ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ / ΜΗ ΟΡΘΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ/ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

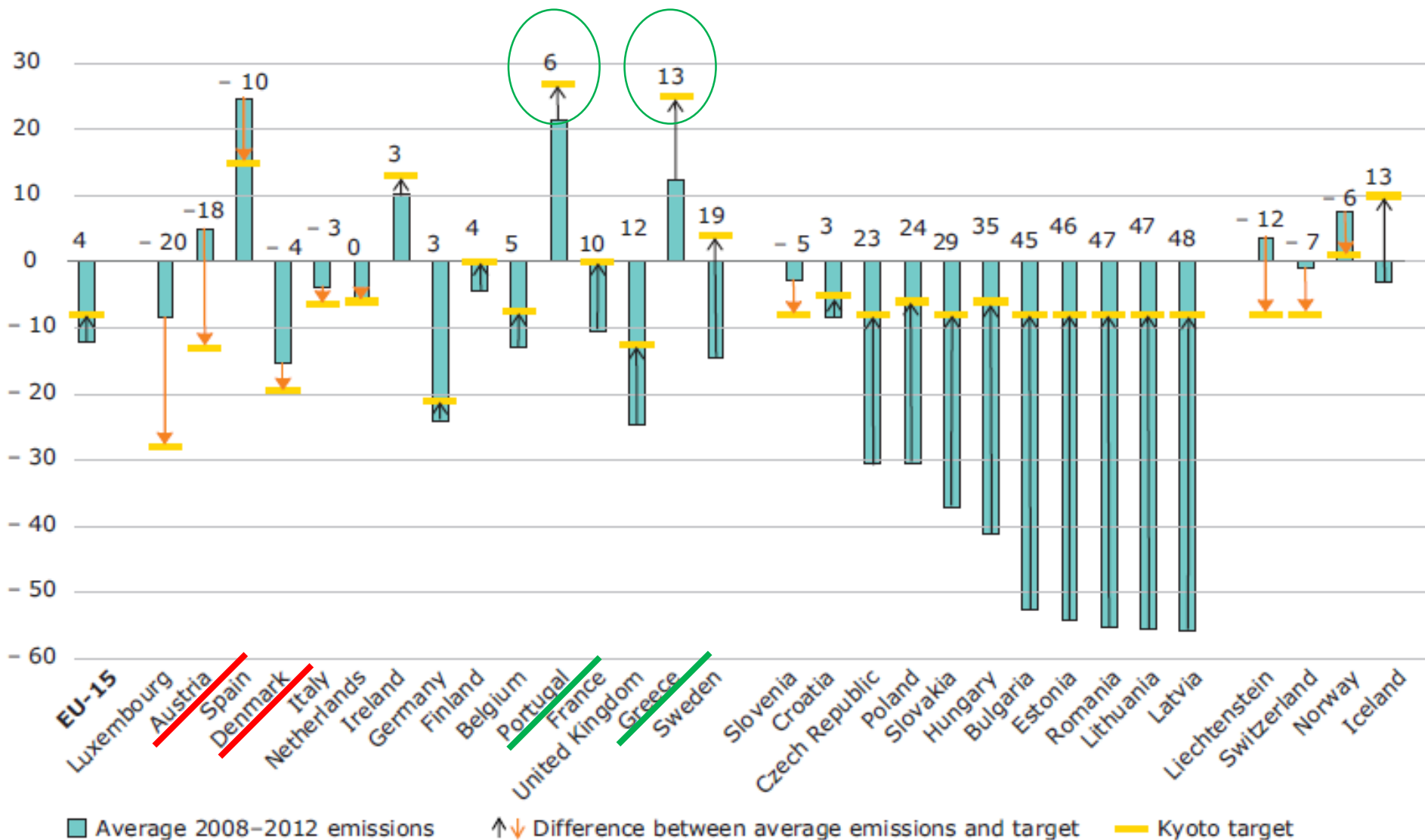
Καθυστερημένη ή μη ορθή εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας: μια από τις κυριότερες -διαχρονικά- αδυναμίες της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ

- «Μεσογειακό Σύνδρομο»: Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία
- *Εγχώρια χαρακτηριστικά:* Αναποτελεσματικοί ελεγκτικοί μηχανισμοί, ελλιπής διοικητική ικανότητα, έλλειψη τεχνογνωσίας, κομματοκεντρική νομοθετική διαδικασία, χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης, αδύναμη περιβαλλοντική κουλτούρα
- **Εγχώριοι παράγοντες** που συμβάλλουν σε αποτελεσματικότερες – πιο φιλοπεριβαλλοντικές πολιτικές
 - ✓ **Πρωτοπόροι:** Αυστρία, Δανία, Γερμανία, Ολλανδία, Σουηδία, Φινλανδία
 - ✓ **Βραδυπορούντες:** Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία
 - ✓ Παράγοντες αποτελεσματικότητας:
 - *Υψηλή πίεση που ασκούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις*
 - *Ισχυρή εγχώρια πράσινη συμμαχία*
 - *Δημιουργία ή/και διασφάλιση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για την εγχώρια βιομηχανία*
 - *Δυνατότητα επιρροής της διεθνούς ή/και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας*

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ - ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ (2008-2012)

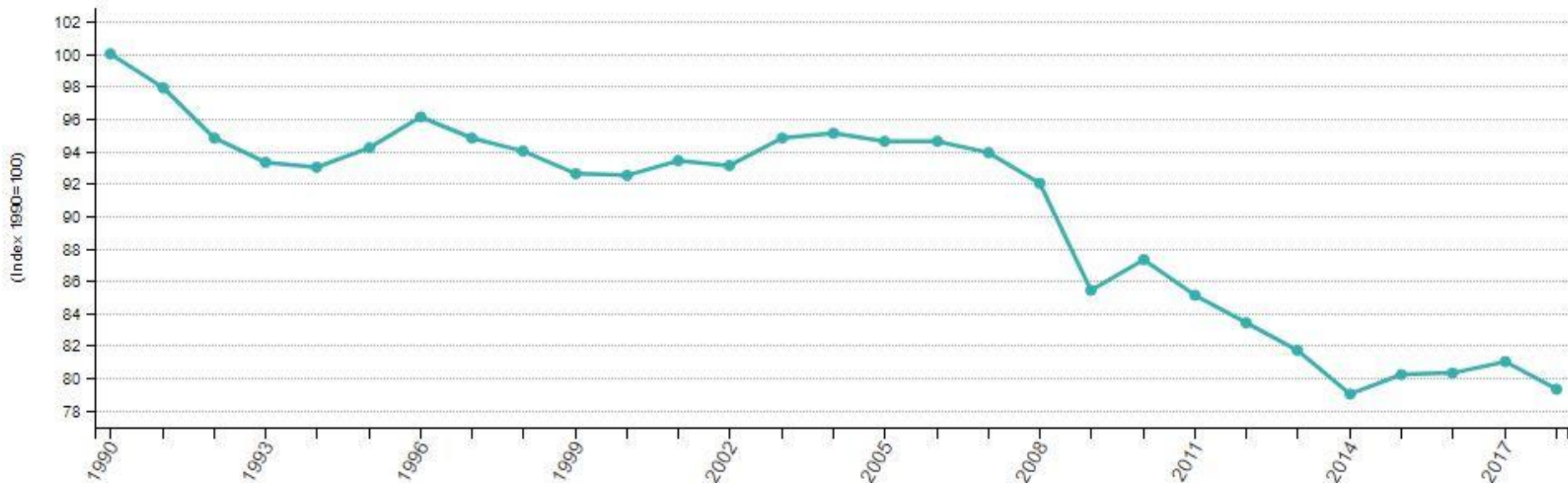
Αποκλίσεις (+ / -) από τους εθνικούς στόχους του Κιότο

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ - ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ (2008-2012)

- Οι εκπομπές της ΕΕ-28 σημειώνουν μείωση 16% σε σχέση με το 1990
- Η ΕΕ-15 υπερκαλύπτει το στόχο του Κιότο (8%) καθώς το 2012 μείωσε τις εκπομπές που δεν εντάσσονται στο εμπόριο ρύπων κατά 11.8%.
- Σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών: Η Σουηδία, το Ην. Βασίλειο και η Ελλάδα ξεπέρασαν τους εθνικούς στόχους, ενώ το Λουξεμβούργο, η Αυστρία και η Ισπανία αποκλίνουν από τους στόχους τους κατά 9%
- Όπως αναφέρεται στην τελευταία έκθεση του ΕΕΑ η υπερκάλυψη του στόχου οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην οικονομική κρίση

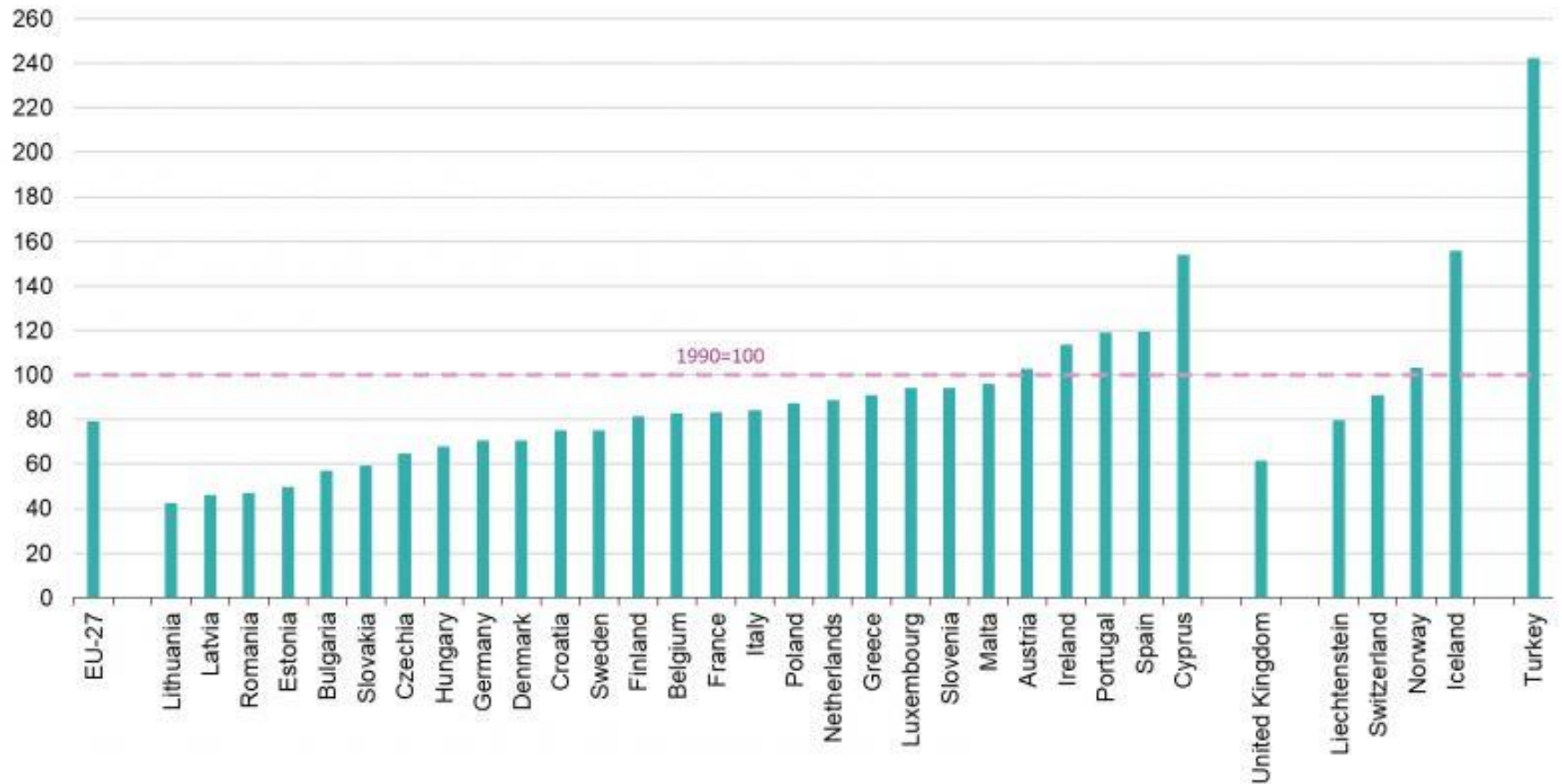
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΚΠΟΜΠΩΝ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΕ-27 (1990- 2018)

Source: European Environment Agency (online data code: env_air_gge)

eurostat

ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΑΝΑ ΧΩΡΑ (2018)

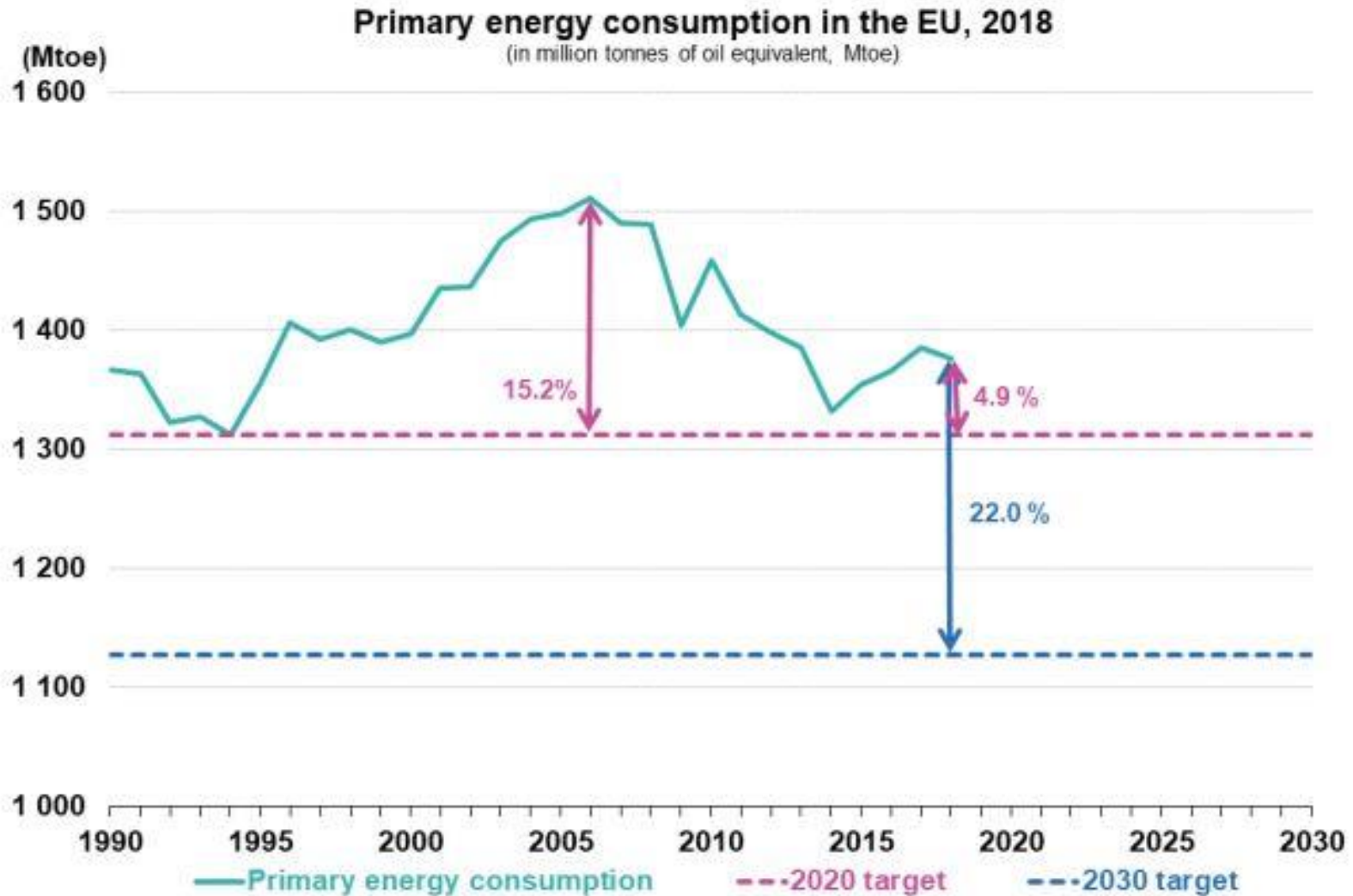

Source: European Environmental Agency (online data code: env_air_gge)

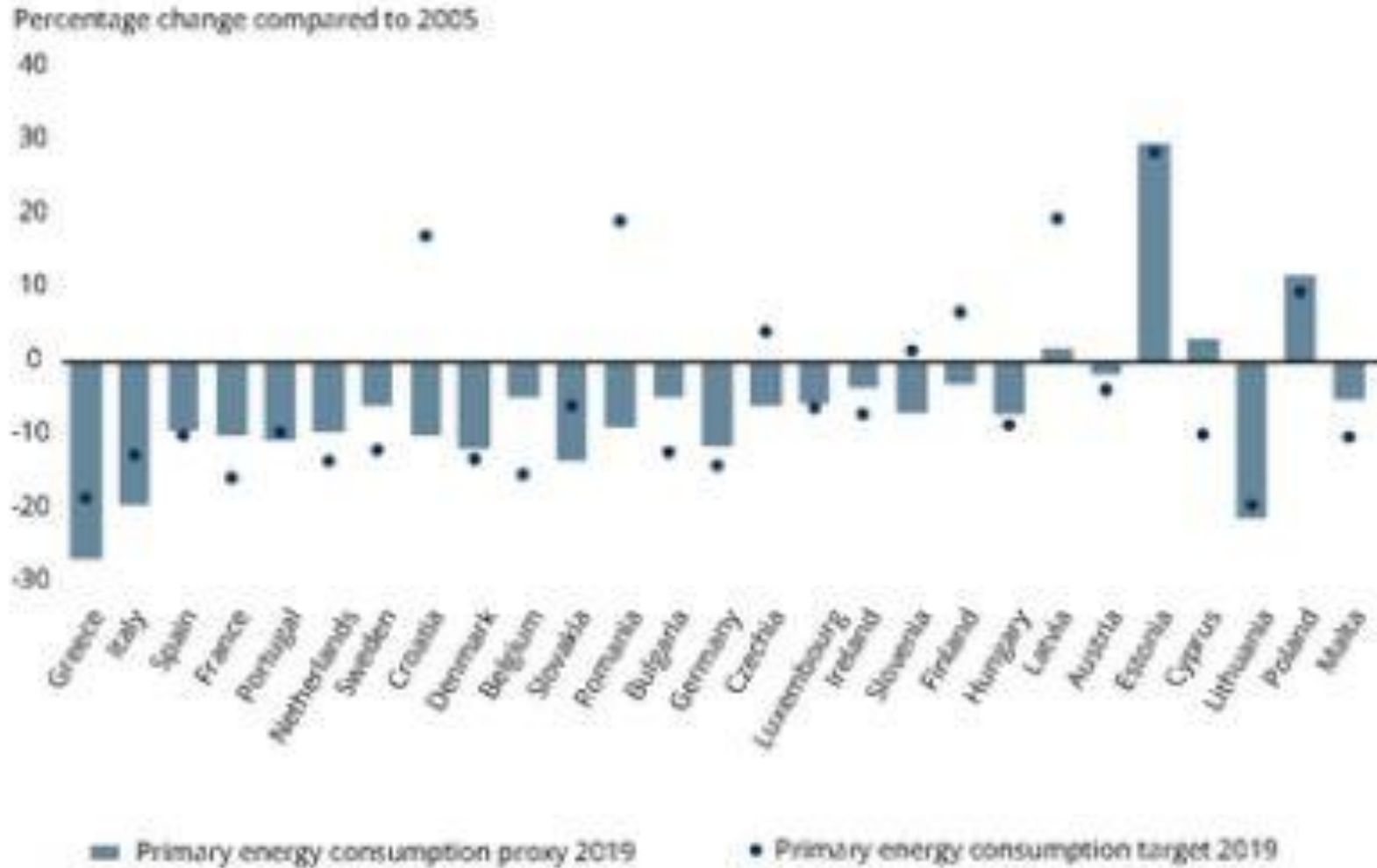
eurostat

- Μεγαλύτερο μερίδιο εκπομπών στην ΕΕ27: Γερμανία (23%), Γαλλία, Ιταλία
- Μεγαλύτερη μείωση των εκπομπών: Λιθουανία (-57%), Λετονία (-54%) , Ρουμανία (-53%)
- Μεγαλύτερη αύξηση των εκπομπών: Κύπρος (+54%), Ισπανία (+20%), Πορτογαλία (+19%)

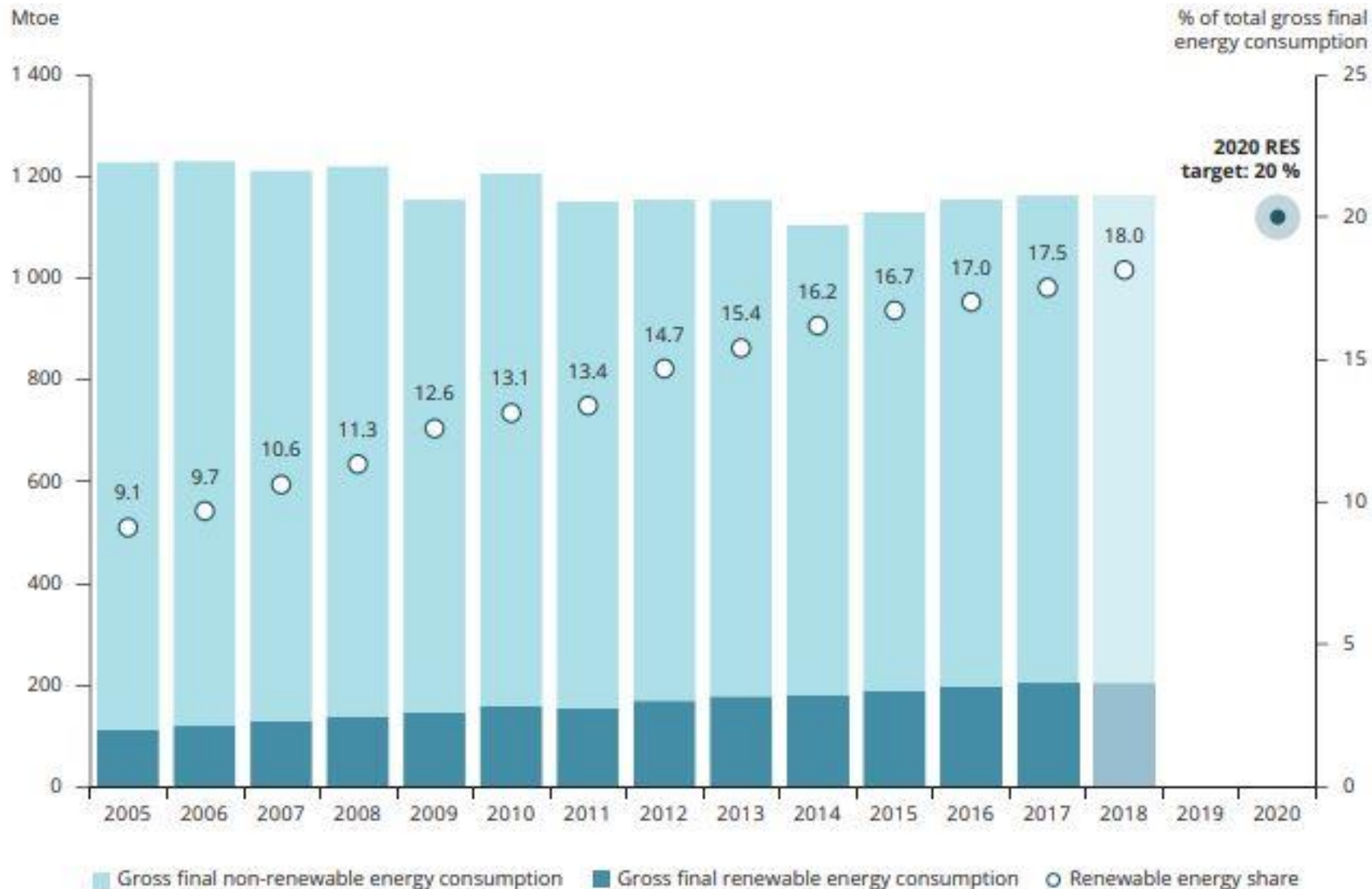
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΕ27 (2018)

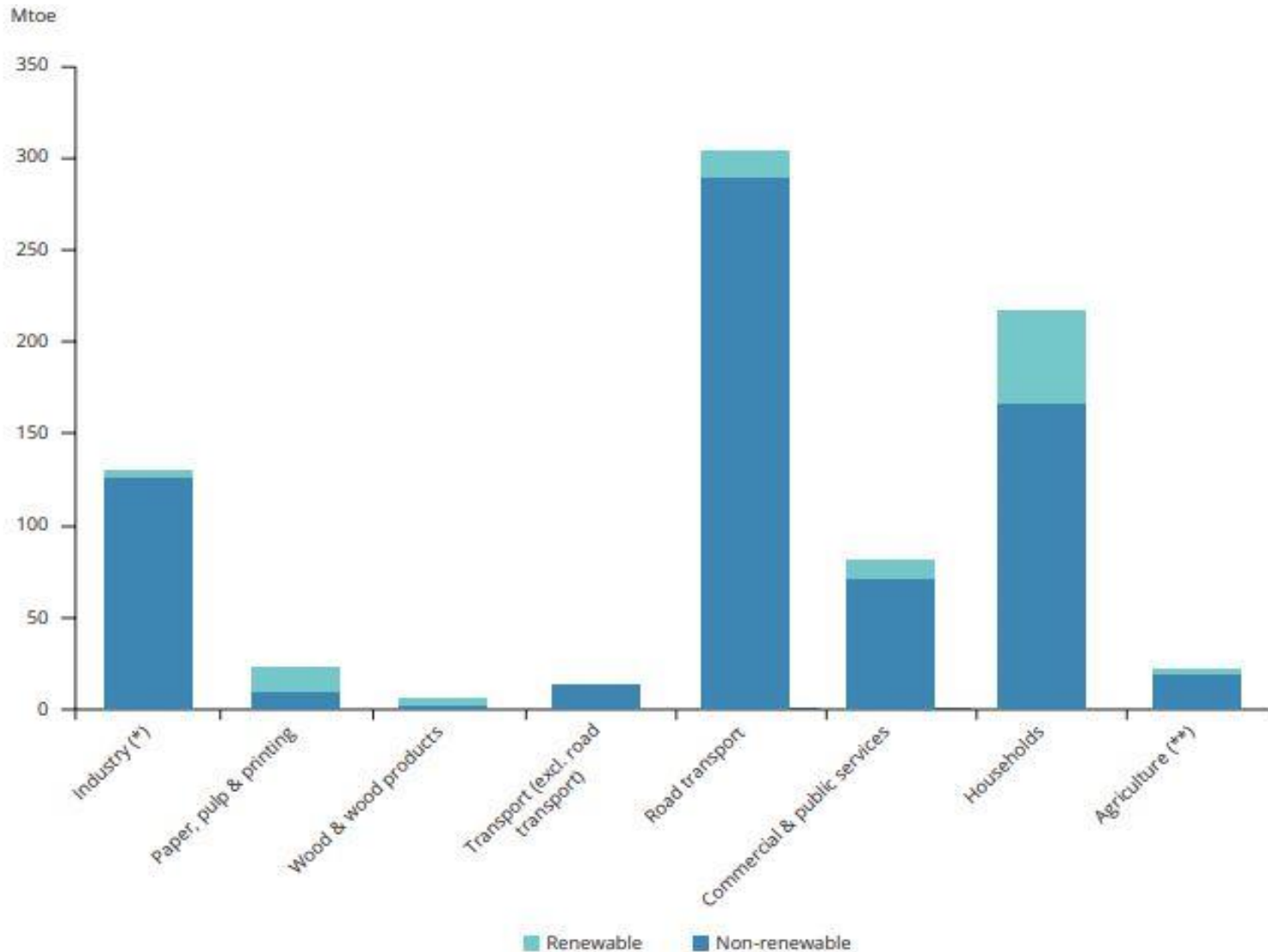
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΕ27 (2018)

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΠΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΕ-28 (2005 -2018)

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΠΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΕ-28 ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ, 2018

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

- Το ζήτημα των κοινωνικών ανισοτήτων: Στο επίκεντρο της διεθνούς πολιτικής ατζέντας

Αλλά εστιάζει...

- Στη διαφοροποιημένη και -ενίοτε άνιση- συνεισφορά των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κρατών στην επιδείνωση του προβλήματος και στο κόστος αντιμετώπισής του
- Όχι ενδοκρατικές ανισότητες

Από το Κιότο στο Παρίσι

- οι ανισότητες των παγκόσμιων κατά κεφαλήν εκπομπών CO₂ μειώθηκαν σημαντικά.
- παρατηρείται αύξηση των ανισοτήτων εισοδήματος και εκπομπών CO₂ σε ενδοκρατικό επίπεδο (Chancel and Piketty 2015)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

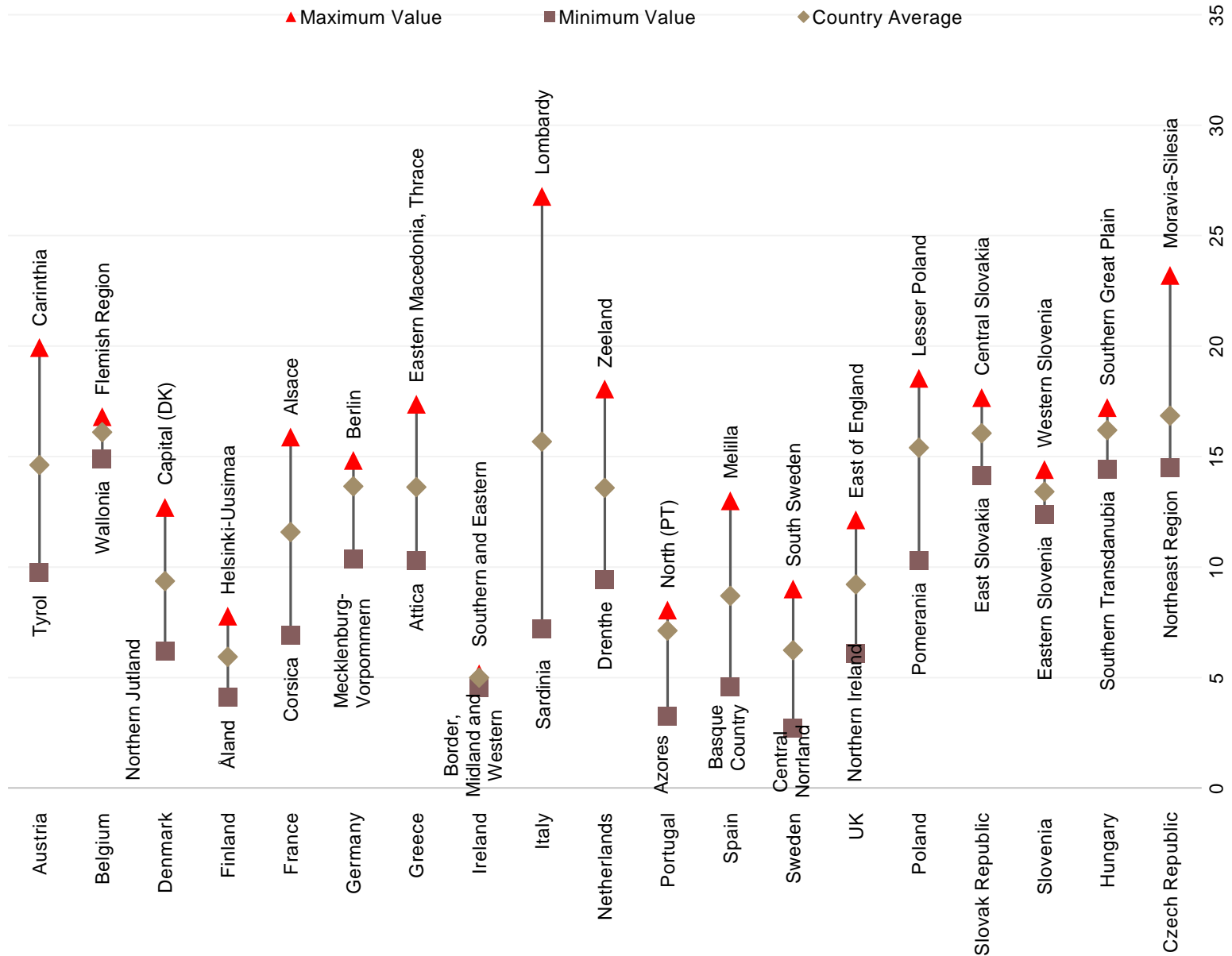
Τρεις μορφές «περιβαλλοντικών ανισοτήτων»:

- Κατανομή της περιβαλλοντικής ποιότητας – Ισότητα ως προς την έκθεση στους περιβαλλοντικούς κινδύνους
- Συμβολή στην περιβαλλοντική υποβάθμιση
- Επιδράσεις της περιβαλλοντικής πολιτικής – πρόκληση ανισοτήτων ή επιδείνωση των υφιστάμενων

ΑΝΙΣΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Έκθεση στην ατμοσφαιρική ρύπανση – 19 Ευρωπαϊκά κράτη - 2013 (PM2.5 - average level in $\mu\text{g}/\text{m}^3$)

ΑΝΙΣΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Οι εισοδηματικές ανισότητες είναι ικανές να παράγουν περιβαλλοντικές ανισότητες

- Διαφορετική αντίληψη του περιβαλλοντικού κινδύνου (προτιμήσεις)
- Στις ομάδες χαμηλού εισοδήματος μπορεί να μην είναι υψηλή η ζήτηση για περιβαλλοντική ποιότητα.
- Προτεραιότητα να είναι άλλοι παράγοντες: χαμηλό επίπεδο ενοικίων, δυνατότητα εύρεσης απασχόλησης.
- Είναι πιο πιθανό να εκτίθενται σε υψηλούς περιβαλλοντικούς κινδύνους λόγω της απασχόλησής τους (outdoor activities).
- Παράλληλα, δεν διαθέτουν τα μέσα προσαρμογής και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών κινδύνων (αλλαγή τομέα απασχόλησης ή διαμονή σε άλλη περιοχή).

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ

Παράλληλα, οι ομάδες χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου τείνουν να συμβάλλουν λιγότερο στην περιβαλλοντική υποβάθμιση

- **Ισχύει τόσο για τις ανεπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες**
 - ✓ Το 10% του παγκόσμιου πληθυσμού συμβάλλει στο 45% των παγκόσμιων εκπομπών και ζει σε όλες τις ηπείρους (1/3 σε αναδυόμενες χώρες).
 - ✓ Το 1% των πλουσιότερων κατοίκων των ΗΠΑ, του Λουξεμβούργου, της Σιγκαπούρης, της Σαουδικής Αραβίας και του Καναδά ευθύνονται για το 14% των παγκόσμιων εκπομπών το 2013.

- **Εισοδηματικές ανισότητες / καταναλωτικά πρότυπα / εκπομπές CO₂ (luxury consumption)**
 - Στις ΗΠΑ, το 10% του πληθυσμού με τα υψηλότερα εισοδήματα συμβάλλει στο 25% των εθνικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου
 - Οι Αφροαμερικανοί παράγουν κατά 20% λιγότερες εκπομπές CO₂ από τον εθνικό μέσο όρο και αποτελούν το ένα τέταρτο όλων των Αμερικανών που ζουν σε συνθήκες φτώχειας
 - Ωστόσο, καταβάλλουν μεγαλύτερο ποσοστό εισοδήματος στα καύσιμα, γεγονός που τους καθιστά πιο ευάλωτους στις διακυμάνσεις των τιμών του πετρελαίου και του άνθρακα.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ

Ινδία: σημαντικές ανισότητες μεταξύ των διαφορετικών ομάδων εισοδήματος, καθώς και μεταξύ του αγροτικού και του αστικού πληθυσμού.

Το 2004, το 10% του πληθυσμού με το υψηλότερο εισόδημα ευθύνεται για εκπομπές κατά 15 φορές υψηλότερες από το 10% του πληθυσμού με τα χαμηλότερα εισοδήματα.

Ευρωπαϊκά κράτη: Αντίστροφη σχέση εισοδήματος και έκθεση του πληθυσμού σε υψηλά επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης (173 περιφέρειες, 18 κράτη, 2006-2013)

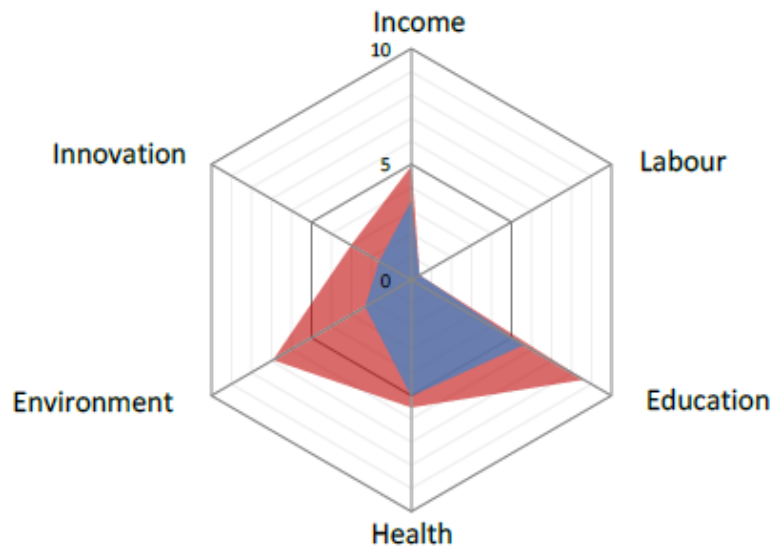
Συμβάλλουν περισσότερο ... Τα νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα, όπου το πρόσωπο αναφοράς απασχολείται στον τομέα των υπηρεσιών ή σε μη χειρωνακτική εργασία και είναι μέσης ηλικίας (30-60 ετών)

Συμβάλλουν λιγότερο ... νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα, όπου το πρόσωπο αναφοράς είναι άνεργος ή συνταξιούχος και είναι νέος (κάτω των 30 ετών) ή ηλικιωμένος (άνω των 60 ετών).

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ

Ελλάδα (2016)

Highest GDP per capita
region:

Athens

Lowest GDP per capita
region:

Northern Greece

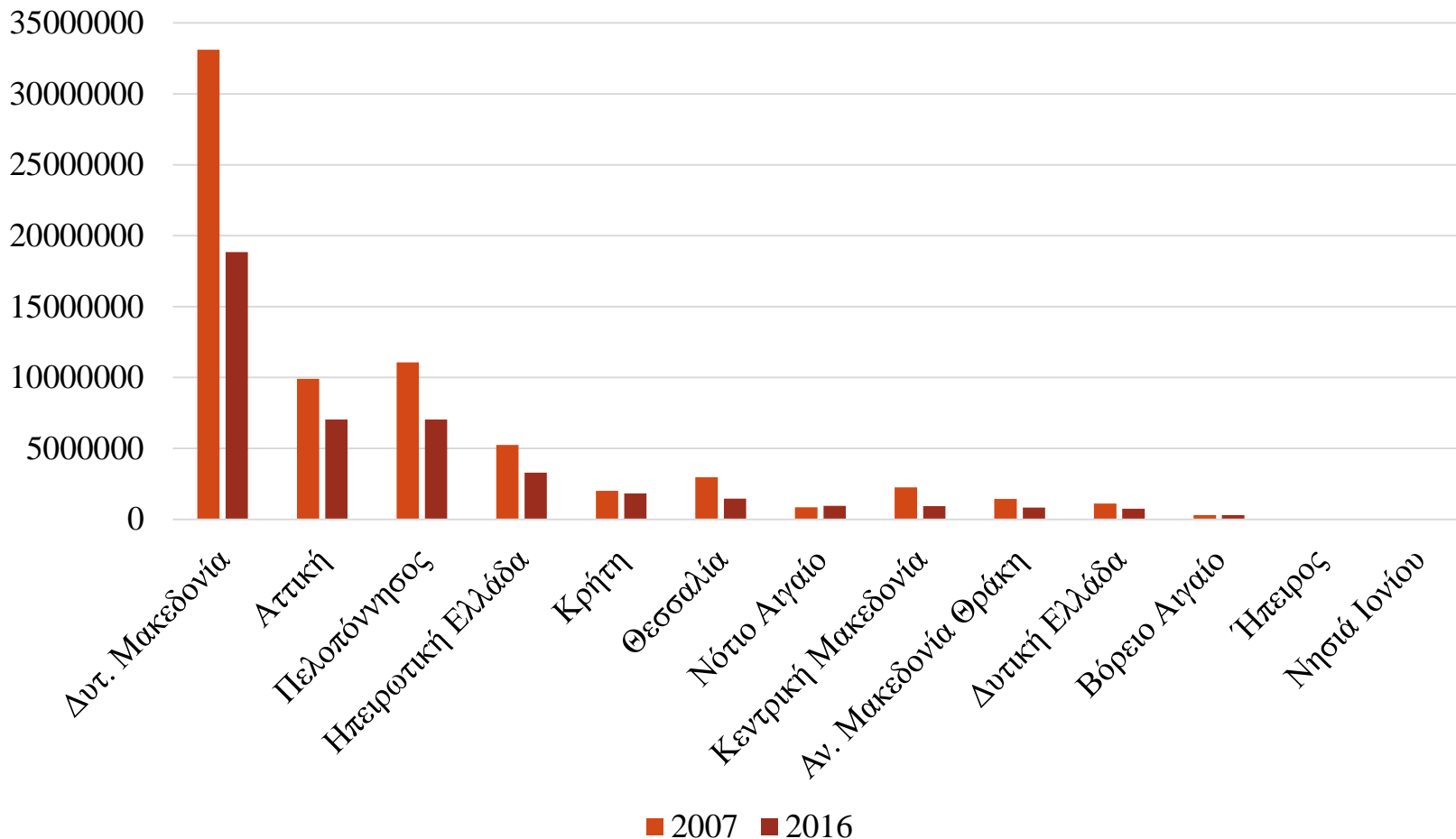
OECD Regions at a Glance <http://rag.oecd.org/countryprofiles/>

Greece: <http://rag.oecd.org/countryprofiles/greece.html>

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ / ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Εκπομπές CO₂ από βιομηχανικές δραστηριότητες, 2007 και 2016 (σε τόνους)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

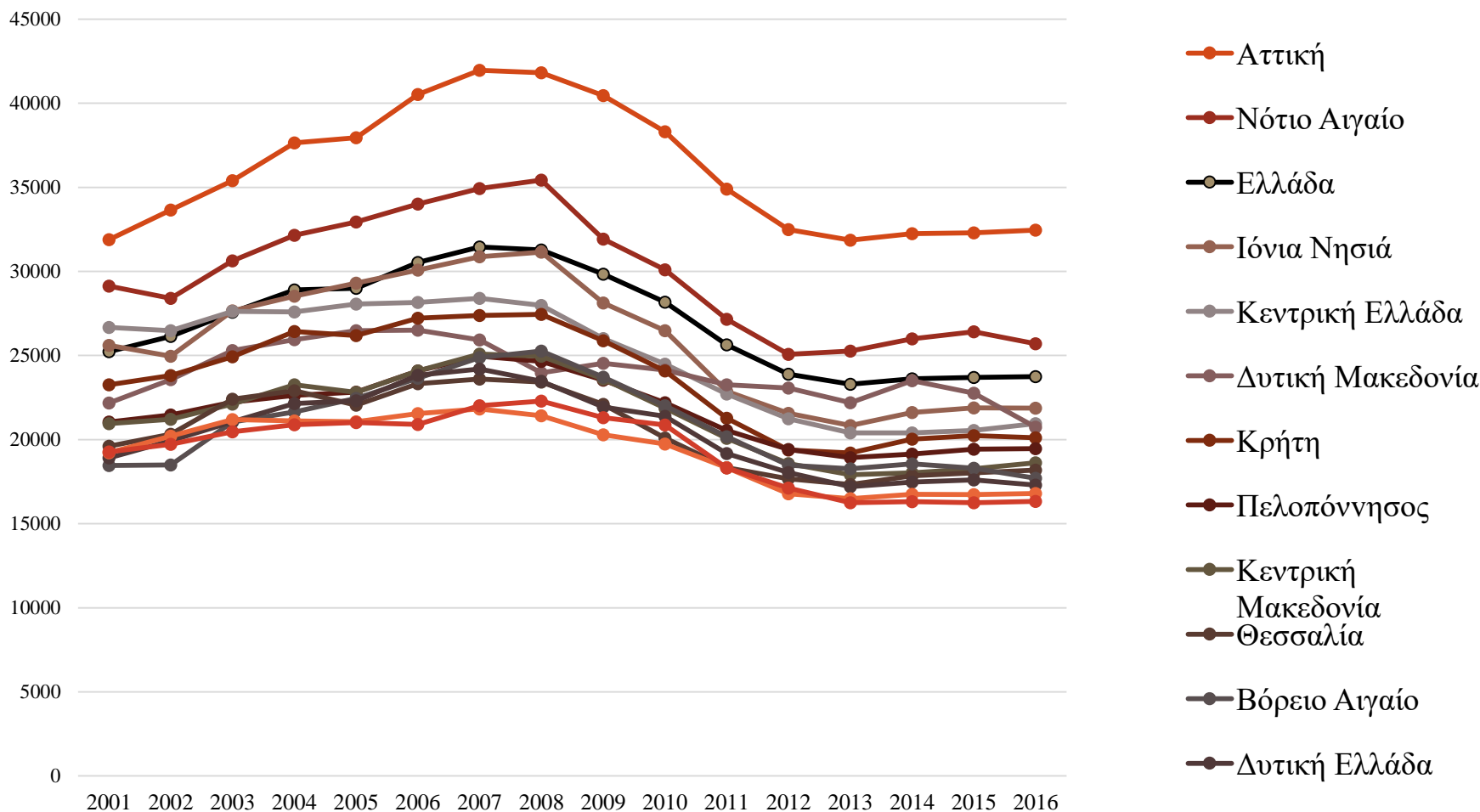
Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία...

- Από τη μέτρηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των νοικοκυριών σε σχέση με το διαθέσιμο εισόδημά τους, προκύπτει τελείως διαφορετική εικόνα.
- Οι **περιβαλλοντικές επιπτώσεις ανά μονάδα εισοδήματος** είναι σαφώς υψηλότερες στην περίπτωση νοικοκυριών με χαμηλό εισόδημα, άνεργους ή συνταξιούχους και μονογονεϊκών οικογενειών.
- Στο βαθμό που το **κόστος μείωσης των εκπομπών μετακυλιέται στις τελικές τιμές αγαθών και υπηρεσιών**, η αυστηρή εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» δύναται να επιδεινώσει τη θέση των πιο ευάλωτων κοινωνικά νοικοκυριών.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ / ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Κατά κεφαλήν ΑΕΠ των ελληνικών περιφερειών, 2001-2016 (σε USD PPP, σταθερές τιμές, έτος βάσης 2010)

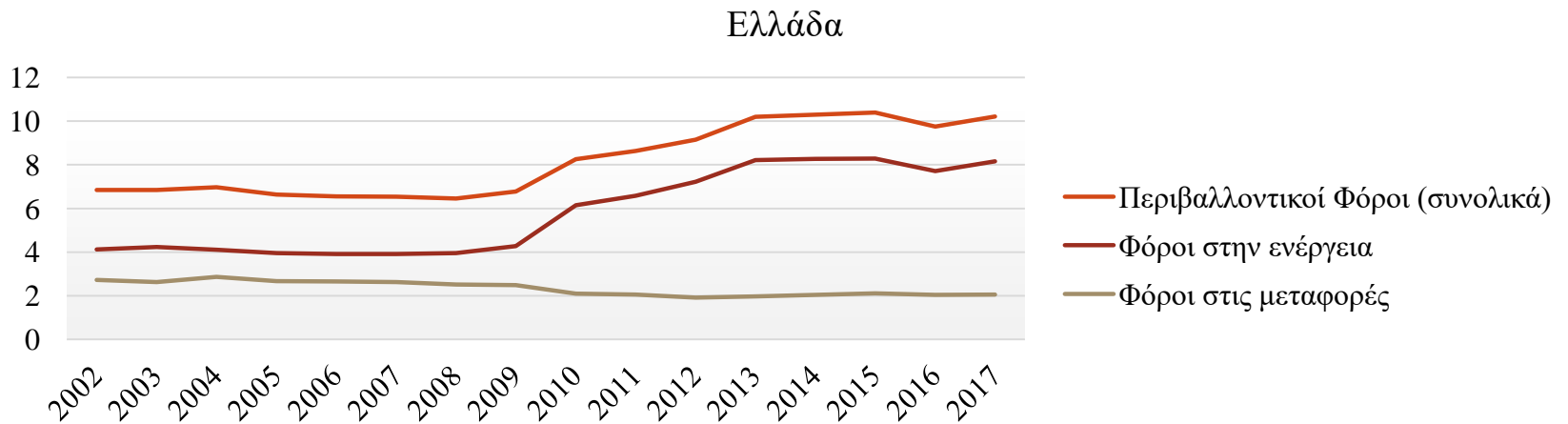
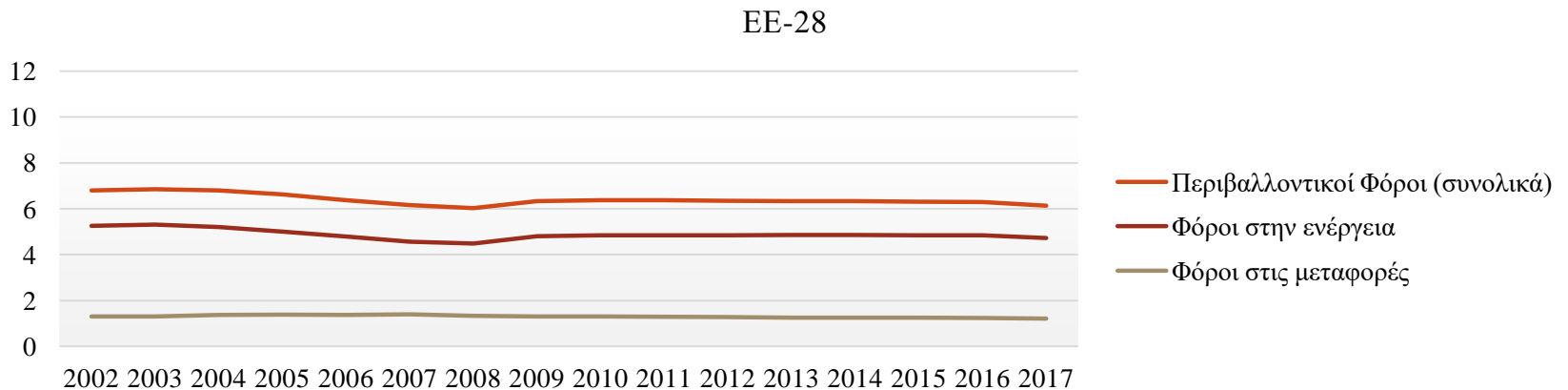
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

- *Αν και πώς ο σχεδιασμός και η εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας διασφαλίζει την ίση κατανομή του οικονομικού βάρους που συνεπάγεται μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικοοικονομικών ομάδων ;*
- *Σε ποιον βαθμό οι πολιτικές αυτές επιδεινώνουν ή διορθώνουν τις υφιστάμενες ανισότητες ;*
- ✓ Αγνοώντας τις κοινωνικές διαστάσεις κατά το σχεδιασμό της περιβαλλοντικής πολιτικής, αναπόφευκτα **θα επιδεινώνεται η θέση των πιο ευάλωτων ομάδων...**
 - ✓ εκτίθενται σε υψηλούς περιβαλλοντικούς κινδύνους
 - ✓ επωμίζονται το βάρος εφαρμογής της λόγω πολιτικής
- ✓ Το **οικονομικό κόστος που συνεπάγεται η περιβαλλοντική πολιτική και αντανακλά τις περιβαλλοντικές ζημίες ποικίλει μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών ομάδων** (Μελέτη Ευρωπαϊκής Επιτροπής – Rye et al. 2008)
- ✓ **Συνέργεια της κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής πολιτικής συνιστά την μόνη ίσως αποτελεσματική στρατηγική!**

ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΡΕΒΛΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μερίδιο (%) των περιβαλλοντικών φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα στην Ελλάδα και την ΕΕ-28 την περίοδο 2002-2017

ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΡΕΒΛΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- Τα έσοδα από φόρους στον τομέα της ενέργειας σημειώνουν αύξηση 51% (από 2.696 εκ. € το 2008 σε 5.265 εκ. € το 2016) με τα νοικοκυριά να επωμίζονται το μεγαλύτερο βάρος αυτών των αυξήσεων.
- Το 44% των εσόδων από ενεργειακούς φόρους προέρχεται από τα νοικοκυριά, το 15% από το τομέα των μεταφορών, το 11% από τον κλάδο της μεταποίησης και το 10% από τον τομέα των υπηρεσιών.

Αύξηση του μεριδίου των περιβαλλοντικών φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα μπορεί να οφείλεται είτε **στην αύξηση των φόρων ή/και των φορολογικών συντελεστών** είτε **στην αύξηση του μεριδίου των ρυπογόνων δραστηριοτήτων στην εθνική οικονομία ή/και την κατανάλωση μη φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων.**

- Θετική εξέλιξη για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς αυξάνονται τα αντικίνητρα για την παραγωγή και κατανάλωση ρυπογόνων προϊόντων/υπηρεσιών.
- Αρνητική εξέλιξη για την περιβαλλοντική προστασία και ενδέχεται να υποδηλώνει την μη αποτελεσματική εφαρμογή της περιβαλλοντικής φορολογίας.

Στην Ελλάδα: αύξηση των ενεργειακών φόρων και φορολογικών συντελεστών

ΕΦΚ επιβάλλονται στα ενεργειακά προϊόντα και την ηλεκτρική ενέργεια / Ο λιγνίτης εξαιρείται

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ – ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Νοικοκυριά που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους για να καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες.

Διαφορετικοί παράγοντες που συντελούν: χαμηλό εισόδημα, υψηλές τιμές καυσίμων, χαμηλή ενεργειακή απόδοση των κτιρίων ...

Αντανακλά σαφώς τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες ...αλλά και τις περιβαλλοντικές διαστάσεις π.χ επικίνδυνη για την υγεία αιθαλομίχλη και αύξηση των εκπομπών CO₂ από ορυκτά καύσιμα.

Η περίπτωση της Ελλάδας:

Το **32,9%** των νοικοκυριών δηλώνει οικονομική αδυναμία να καλύψει της ενεργειακές του ανάγκες για θέρμανση και ψύξη (ΕΛΣΤΑΤ 2015).

- οικονομική ύφεση της ελληνικής οικονομίας,
- μείωση του μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος, αλλά και
- αύξηση των φόρων που εισπράττονται μέσω των λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος, οι οποίοι δεν συνδέονται με την παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας, όπως το τέλος ακίνητης περιουσίας.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ – ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Επιτυχημένα παραδείγματα ενσωμάτωσης των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων

- Οι περιπτώσεις της Γερμανίας και του Ην. Βασιλείου
- Αποσκοπούν στη **μείωση των δαπανών του ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος στο 10% για την κάλυψη ενεργειακών αναγκών,**
- Παροχή επιδομάτων με εισοδηματικά κριτήρια
- Προώθηση μέτρων για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων και την εξοικονόμηση ενέργειας

Σε περίπτωση που θέλετε να χρησιμοποιήσετε υλικό από τις διαφάνειες, καθώς προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα, παρακαλείστε να αναφέρετε την πηγή ως εξής:

Αβράμη Λυδία (2021) *Κλιματική Αλλαγή και Ευρωπαϊκή Πολιτική: Σεμινάρια για καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*, Αθήνα: Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, ΕΚΠΑ.

Copyright © 2021
Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής
Αιόλου 42-44, 105 60 Αθήνα
Τηλ: 210 368 8945, 210 368 8963
e-mail: info-eeep@pspa.uoa.gr
Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

